

Trivia & Varia

• Jan ili Žan Sibelijus? Sibelijus je porodica u kojoj se govorilo švedskim jezikom. Kršteno ime mu je Johan, u detinjstvu su ga kolokvijalno zvali Jane (Janne), a za vreme školovanja sâm je izabrao i nadalje koristio francuski oblik imena Žan (Jean). Jan je, kako sam i ja učio, uobičajeno u srpskom jeziku. Međutim, u većini jezika, osim u jezicima bivšeg SSSR-a, oblik imena je Žan. I sâm Finci ga izgovaraju kao Žan.

• Sonatna forma, sonatni oblik, ili *sonata-allegro* je struktura najčešće prvog brzog stava nekog višestavačnog dela (sonate, simfonije) koja se formirala u klasicizmu u 18. veku. Struktura "formalnog modela" se sastoji od ekspozicije, razvoja i reprize. Ekspozicija uvodi jednu ili dve teme stava, obično u kontrastnom stilu, a zaključuje se završnom temom. U razvoju se teme razrađuju, a u reprizi se ponavljaju izmenjene teme iz ekspozicije.

• Ternarna forma ili trodelna pesma je muzički oblik koji se sastoji iz tri dela: iza prvog dela (A) sledi drugi deo (B) i zatim se kao treći deo ponavlja prvi deo (A). Označava se kao ABA ili A-B-A. Najčešće je treći deo izmenjen u odnosu na prvi (ima više ornamentacije) i u tom slučaju se taj deo označava kao A' ili A1.

• "Velika petorka" (*Могучая кучка* - "Moćna gomilica"; "Ruska petorka"; "Balakirjevski kružok") naziv je grupe mladih kompozitora koja je bila aktivna u Sankt Peterburgu od 1856. do 1870. godine. Sačinjavali su je kompozitori "nižeg staleža", "amateri" (za razliku od "elitnih" kompozitora koji su završili konzervatorij, kao npr. Čajkovski): osnivač grupe Mili Balakirjev (Милий Балакирев, 25 godina), Aleksandar Borodin (lekar, 28), Nikolaj Rimski-Korsakov (oficir, 18), Modest Musorgski (vojnik, 23) i Cezar Kjuj (Цезарь Кюи, oficir, 27). Cilj grupe bio je komponovanje muzike s korenima u ruskom folkloru umesto oslanjanja na evropsku tradiciju.

• Svita (francuski: *suite* - niz) je instrumentalna kompozicija koja je sastavljena od niza stavova (najmanje tri, obično 7-8, ali i više), koji nisu čvrsto vezani kao kod sonate ili koncerta. Potiče iz renesanse, a procvat je doživela u baroku, kad je bila sastavljena najčešće od plesova, kontrastno poređanih. Značajniji kompozitori su Ramo, Bah, Hendl i Teleman. U romantizmu se svite pišu kao samostalna dela ili uz scensku muziku. Neke od poznatijih su "San letnje noći" Mendelsova, "Šeherezada" Rimski-Korsakova, "Karmen" i "Arležanka" Bizeta, svite iz baleta "Krcko Oraščić", "Uspavana lepotica" i "Labudovo jezero" Čajkovskog, "Bergamaska svita" (*Suite bergamasque*, bergamaska je ples iz Bergama) Debisija i mnoge druge.

Izvori:

- akademija.uns.ac.rs
- de.wikipedia.org
- en.wikipedia.org
- imslp.org
- ru.wikipedia.org
- www.allmusic.com
- www.enciklopedija.hr
- www.kennedy-center.org
- www.sfsymphony.org
- www.sibelius.fi

♦ **Zahvala umetnicima: aplauz i ovacije:** po muzičkom bontonu, **aplauz između stavova koncerta ili simfonije smatra se ometanjem** (umetnika u koncentraciji i slušalaca u praćenju radnje) i **po pravilu se ne aplaudira**, osim ako se ne radi o prvom izvođenju dela kome prisustvuje autor. Po završetku dela, sačekajte da se i poslednja nota rasprši u prostoru pre nego što počnete aplaudirati. Ako vam se izvođenje naročito sviđa, možete uzvikivati pohvale. Uobičajene su: ženama **bravá!**, muškarcima **bravó!** i skupno **bravi!**. Uz intenzivan aplauz umetnici mogu izvesti *bis*, ali to možete i tražiti uzvikom **bis!** (lat. dvaput), a to još istaknuti ustajanjem. Može se, naravno, izraziti i negodovanje uzvikom **bu!**, ali sumnjam da će ikad izvođenje biti toliko loše, dovoljno je samo ne aplaudirati ako vam se izvođenje ne sviđa.

NESLUŽBENI VODIČ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

(zamišljen kao dodatak službenom programu)

45. NIŠKE MUZIČKE SVEČANOSTI

— SVEČANO OTVARANJE —

ČETVRTAK, 24.10.2019. U 20 SATI

SALA NARODNOG POZORIŠTA U NIŠU

...

Dirigent: **Svilen Simeonov**

Solist: **Jovan Bogosavljević**, violina

Niški simfonijski orkestar

...

P R O G R A M

Jan Sibelijus

Koncert za violinu i orkestar u d-molu, op. 47

1. *Allegro moderato*
2. *Adagio di molto*
3. *Allegro ma non tanto*

**Nikolaj
Rimski-Korsakov**

Simfonijska svita "Šeherezada", op. 35

1. More i Sinbadov brod (*Largo e maestoso. Allegro non troppo*)
2. Priča princa Kalendera (*Lento. Andantino. Allegro molto. Con moto*)
3. Princ i princeza (*Andantino quasi allegretto. Pochissimo più mosso. Come prima. Pochissimo più animato*)
4. Praznik u Bagdadu. More. Brod se razbija o stenu ispod bronzanog jahača. (*Allegro molto. Vivo. Allegro non troppo maestoso.*)

Ovaj vodič u elektronskom obliku, glosar, podatke o autoru, kao i druge zanimljivosti možete pogledati na stranici <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili, ako vam je lakše, na *Google*-u potražiti tu stranicu kao "**rat protiv slova a**".

O izvođačima

SVILEN SIMEONOV, dirigent - biografiju možete pročitati u službenom programu NIMUS-a.

JOVAN BOGOSAVLJEVIĆ, violina - biografiju možete pročitati u programu NIMUS-a.

NIŠKI SIMFONIJSKI ORKESTAR osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu *Olympus* u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja. Stalni sastav orkestra (prema podacima sa službene stranice početkom 2018. godine):

Prve violine Stanislava Alađozovski koncertmajstor Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora Jasna Mijović Katarina Pešić Jelena Gušić Slobodan Jevtić Bojana Đolović	Viole Vladan Veljković principal Saška Stojanov Krstić zamenik principala Zlata Filipović Irena Veljković Suzana Savić	Flaute Tatjana Veličković Minčić principal Oboe Vladimir Vezenković principal Marjan Radevski Klarineti Saša Minčić principal Aleksandar Mitić	Horne Danilo Filipović principal Jelena Nikolić Srđan Kurtić Milan Azirović Trube Darko Dimitrijević principal Aleksandar Milenković
Druge violine Tatjana Mijović Petrović principal Dejan Sotirovski zamenik principala Jelena Kocić Sandra Rakonjac Snežana Jovanović	Violončela Nataša Palić principal Aleksandra Petrović zamenik principala Ana Stanković Andrija Petrović Kontrabasi Milovan Dimić principal	Fagoti Đorđi Alađozovski principal	Tromboni Nenad Vuksanović principal Bojan Vidanović

NSO redovno honorarno upošljava još nekoliko muzičara za dopunu orkestra (podaci nedostupni).

Kompozitori i dela

JAN (ŽAN) SIBELIJUS (Jean Sibelius; Johan Julius Christian Sibelius; Hemenlina, 08.12.1865. - Jervenpe, 20.09.1957.) bio je finski kompozitor i violinist iz perioda kasnog romantizma na prelazu u modernu. Studirao je teoriju, kompoziciju i violinu u Helsinkiju, Berlinu i Beču. Njegov opus obuhvata 116 dela u raznim žanrovima: 7 simfonija, 13 simfonijskih poema, niz vokalno-instrumentalnih i dela kamernе muzike, dva baleta i dve svite.

• Koncert za violinu i orkestar u d-molu, op. 47

Ovo je Sibelijusov jedini violinski koncert. Započeo ga je 1903. godine i jedva završio za premijeru 08.02.1904. u Helsinkiju. Solist na violini bio je Viktor Novaček (Victor Nováček), a Sibelijus je bio dirigent. Premijera je bila fijasko pa je Sibelijus tu verziju povukao i preradio koncert. Premijera druge verzije bila je 19.10.1905. u Berlinu, dirigent je bio Rihard Štraus (Richard Strauss) a solist na violini principal berlinskog Kraljevskog orkestra (*Königliche Kapelle*) Karl Halir (Carl Halir, Karel Halíř). Koncert je bio ispred svog vremena, pa mu kritičari nisu prepoznali vrednost; postao je popularan tek 1930-ih kad su ga u svoj repertoar uključili Jaša Hajfec (Jascha Heifetz) i David Ojstrah (Давид Ойстрах).

Allegro moderato - Prvi stav napisan je u sonatnoj formi. Počinje neočekivano tihim uvodom prigušenih prvih i drugih violina, na koji se nastavlja prva tema solo-violine. Neuobičajeno, iza prve

teme sledi kratka kadenca, pre orkestra koji uvodi sporednu temu. Ulogu razvoja preuzima druga solistička kadenca, a u reprizi su varijacije predstavljenih tema.

Adagio di molto - Drugi izrazito lirski stav napisan je u ternatnoj formi. Posle kraćeg uvoda, violina uvodi prvu, a zatim i kontrastnu drugu temu.

Allegro ma non tanto - Treći stav, koji je Sibelijus opisao kao *danse macabre*, violinisti zbog zahtevne izvođačke tehnike smatraju jednim od najistaknutijih stavova u violinskoj literaturi. U kombinaciji ronda i sonatne forme, predstavljene su dve teme prepune virtuosnih tehnika, koje stavu daju karakter bojnog polja.

Trajanje koncerta je oko 30 do 35 minuta (Hilary Hahn - violina, *Swedish Radio Symphony Orchestra*, Esa-Pekka Salonen, iz 2008. godine: 17:20 + 8:36 + 7:16 = 33:12)

NIKOLAJ RIMSKI-KORSAKOV (Николай Римский-Корсаков; Tihvin, 18.03.1844. - Ljubensk, 21.06.1908.) bio je ruski kompozitor, dirigent i pedagog iz perioda romantizma. Temeljno muzičko obrazovanje stekao je u Sankt Peterburgu dok je bio na školovanju u vojno-pomorskoj školi. Još dok je bio u mornaričkoj službi prihvatio je mesto profesora kompozicije i instrumentacije na Petrogradskom konzervatoriju. Poznatiji učenici bili su mu Glazunov, Respigi, Prokofjev i Stravinski. Napisao je dva priručnika, o harmoniji i orkestraciji. Kao pripadnik "Velike petorke" negovao je ruski nacionalni stil. Napisao je oko 130 dela, od kojih su najznačajnije opere (15), iako je poznatiji po simfonijskim delima. Osim toga komponovao je kamernu muziku i pesme. Najpopularnija dela su mu simfonijska svita "**Šeherezada**", "Španski kapričo", "Uskršnja uvertira", te opere "Snežana", "Sadko" i "Zlatni petlić". Doprinosio je Borodinovu operu "Knez Igor" (s Glazunovim), "Hovanščinu" i "Borisa Godunova" Musorgskog, kao i dela drugih kompozitora. Kao dirigent izvodio je svoja i dela ruskih kompozitora širom Evrope.

• Simfonijska svita "Šeherezada", op. 35

Svitu Šeherezada (izvorno Šeherezada, *Симфоническая сюита "Шехеразада"*) Rimski-Korsakov je završio u leto 1888. i bio dirigent na premijeri 3.11. iste godine u Sankt Peterburgu. Posvećena je Vladimiru Stasovu, koji je podupirao "Veliku petorku". Rimski-Korsakov je u svojoj autobiografiji napisao da je imao na umu nepovezane epizode iz "1001 noći" razbacane po stavovima svite, ali nije stavio naslove u partituru da ne bi time uticao na slušaocе. Naslove stavova koji se danas uobičajeno navode dodao je Anatoli Ljadov (Анатолий Лядов), prema nazivima epizoda iz te autobiografije.

- Largo e maestoso. Allegro non troppo*
More i Sinbadov brod (*Море и Синбадов корабль*)
Gromki duboki glas sultana Šahrijara u prvoj temi poziva Šeherezadu koja se javlja u drugoj temi kroz nežnu, ljupku melodiju solo-violine uz pratnju harfe. Uvod je lajtmotiv svite: kao i u "1001 noći", i u sviti je Šeherezadino pripovedanje okvir za druge priče, a time se postiže i da su stavovi međusobno povezani, a ne samo poređani.
- Lento. Andantino. Allegro molto. Con moto*
Priča princa Kalendera (*Рассказ царевича Календера*)
Kalenderi su istočnjački monaši koji su po dvorovima i bazarima za sitniš i prenočište izvodili magične trikove i pričali priče. Šeherezada počinje priču o jednom od njih, princu prerusenom u prosjaka, koji priča svoju priču.
- Andantino quasi allegretto. Pochissimo più mosso. Come prima. Pochissimo più animato*
Princ i princeza (*Царевич и царевна*)
Autor ne navodi o kom paru se radi. Princ je muzički predstavljen temom gudača, a princeza melodijom flaute.
- Allegro molto. Vivo. Allegro non troppo maestoso.*
Praznik u Bagdadu. More. Brod se razbija o stenu ispod bronzanog jahača (*Багдадский праздник. Море. Корабль разбивается о скалу с медным всадником*)
Poslednji stav objedinjuje prethodno izloženi materijal i završava mirnom kodom koja predstavlja Šeherezadinu pobjedu.